

BÙI QUỐC PHONG *
NGUYỄN TRỌNG BÌNH **

TỔNG QUAN VỀ NHỮNG ĐÓNG GÓP CỦA TIN LÀNH TẠI VIỆT NAM

Lời Tòa soạn: Bài viết khảo cứu những đóng góp của Tin Lành sau hơn 100 năm truyền giáo và thiết lập Hội Thánh tại Việt Nam. Chúng tôi tôn trọng những cứ liệu của tác giả sử dụng trong bài viết. Dẫu vậy, theo chúng tôi, trong bài viết còn có những thông tin cần được kiểm chứng thêm. Trên tinh thần như vậy, Tạp chí Nghiên cứu Tôn giáo đăng bài viết này và mong các độc giả cũng như các nhà nghiên cứu tiếp tục bổ khuyết cứ liệu để có những nhận định đầy đủ hơn, chính xác hơn về những đóng góp của Tin Lành ở Việt Nam.

Tóm tắt: Bằng phương pháp phân tích, thông kê, tác giả làm nổi bật những đóng góp của cộng đồng Tin Lành trên các lĩnh vực như văn học, truyền thông, văn hóa, thể thao... Ngoài ra, tác giả cũng cung cấp thêm những thông tin của người tín hữu Tin Lành ở Việt Nam trên lĩnh vực y học, từ thiện xã hội và bảo vệ Tổ quốc. Qua những tư liệu thực tế, tác giả cho rằng cộng đồng Tin Lành Việt Nam sẽ tiếp tục lối sống đạo đức với những hành động cụ thể, hữu ích cho xã hội và đất nước.

Từ khóa: Đóng góp, giá trị, Tin Lành, Việt Nam.

1. Dẫn nhập

Tin Lành là tôn giáo thờ Đức Chúa Trời Ba Ngôi theo sự bày tỏ mẫu nhiệm của Kinh Thánh (Cựu Ước và Tân Ước). Người theo Tin Lành tin vào ân điển cứu chuộc vô song và duy nhất trong Chúa Jesus là hiện thân đầy đủ trọn vẹn của Đấng Tạo hóa Vĩnh cửu vượt trên không gian và thời gian. Lối sống của người Tin Lành được tóm gọn trong hai điều kính Chúa, yêu người (Mark 12:30-31) để vâng theo Đại mệnh lệnh của Chúa

* Mục sư, Hội Thánh Tin Lành Hà Nội.

** Chấp sự, Hội Thánh Tin Lành Hà Nội.

Jesus trở nên môn đồ và môn đồ hóa muôn dân (Matthew 28:18-20). Đạo của Chúa có thể đến với Việt Nam từ khá sớm.

Trong bối cảnh đa tôn giáo với nền văn hóa trọng tĩn¹, đồng thời trải qua nghìn năm Bắc thuộc, các học giả Công giáo và Tin Lành đã có những ghi chép về sự viếng thăm của những giáo sĩ Cảnh giáo (Nestorian là giáo phái “có những phần” tín lý “khá gần gũi” với giáo lý của các hệ phái Tin Lành ngày nay). Họ đến Việt Nam khoảng năm 982 - 983 thời vua Lê Hoàn để tìm một cộng đồng Cảnh giáo đã tồn tại ở Miền Bắc nước ta khoảng thế kỷ VII đến giữa thế kỷ IX. Hà Nội lúc bấy giờ cũng được coi là có cộng đồng Cảnh giáo². Trước đó, cũng có tài liệu nhắc đến sứ đồ Thomas mang đạo Chúa đến Giao Chỉ, Cửu Chân³, hay các môn đệ của sứ đồ Thomas mang Tin Lành đến Việt Nam từ những năm đầu của thế kỷ III⁴. Cũng có tài liệu nói Sĩ Nhiếp cũng đã tin, thờ Chúa và xây đền thờ tại Thanh Hóa (Cửu Chân) và đưa thánh giá Chúa Jesus vào các đền thờ⁵. Trong những năm 1560 - 1570, ông Đỗ Hưng Viễn đã theo đạo “Hoa Lang” và Linh mục Constant Poncent cho biết là đạo Hà Lan chỉ về Tin Lành. Tuy nhiên cũng có nhiều quan điểm khác nhau giữa các học giả Cơ Đốc⁶. Ngoài ra, 10 năm trước khi các nhà truyền giáo Dòng Tên đến Việt Nam và thành công trong việc truyền giáo, đã có những cộng đồng Cơ Đốc mà không rõ ai đã thành lập tại Đàng Ngoài⁷. Tuy nhiên, phải cần thêm các tài liệu để kiểm chứng các manh mối trên.

Trần Ngọc Thêm cho biết, trong thời kỳ Phục Hưng, sau những chuyến viễn du của thuyền trưởng người Bồ Đào Nha Vasco de Gama, cuộc giao lưu giữa phương Tây với Việt Nam và Đông Nam Á đã thực sự trở nên tập nập⁸. Từ đó, các công ty Đông Ấn, Hà Lan, Anh vào Việt Nam kéo theo những nhà truyền giáo Tin Lành và nỗ lực lớn từ Hội Thánh Tin Lành cải cách Hà Lan. Sau hơn 60 năm ở Việt Nam, sự bất bở gay gắt từ thời Trịnh Căn trở đi đã khiến người Hà Lan phải rút khỏi Việt Nam.

Cuộc tỉnh thức Tin Lành thế kỷ XVIII đã mở ra thế kỷ XIX là thế kỷ của truyền giáo với nhiều hiệp hội của Anh, Pháp, Đức, Hà Lan, Mỹ... Các hiệp hội bắt đầu quan tâm đến vùng đất bị lãng quên là Đông Nam Á⁹. Hội Thánh Tin Lành cải cách Pháp ở Việt Nam từ năm 1884 đến trước 1945 cũng đã có những nỗ lực không nhỏ nhưng không chiếm ưu thế. Trong khi đó, thành công đã đến với các giáo sĩ của Hội Truyền giáo Phúc Âm Liên hiệp (C&MA).

Từ năm 1882, Việt Nam được các giáo sĩ C&MA đề cập đến trong các tạp chí truyền giáo. Sau năm 1893, Hội Truyền giáo Phúc Âm Liên hiệp liên tục mở các cuộc thăm dò, đưa tin về đất nước, con người Việt Nam,... kêu gọi tài chính để xây dựng cơ sở tại Việt Nam. Dù gặp rất nhiều khó khăn thậm chí tưởng như thất bại, cuối cùng đến năm 1911 các giáo sĩ đã thiết lập được cơ sở Tin Lành tại Tourane (Đà Nẵng). Từ đó thành lập các trạm Tin Lành tại Miền Bắc trong đó Hội Thánh Hà Nội được thành lập năm 1916¹⁰. Tiếp theo đó là sự phát triển của Hội Thánh Tin Lành Việt Nam cho đến ngày nay cùng hơn 86 hệ phái khác. Nhìn nhận về sự phát triển Tin Lành, Giáo sĩ Reimer đã mô tả giai đoạn phát triển gần đây diễn ra như một phép màu. Ông cho rằng dù có lịch sử “chủ yếu” phát triển trong “sự không thuận lợi” nhưng chỉ sau 35 năm kể từ sau 1975, Tin Lành đã phát triển khoảng từ 16.000 đến 1,4 triệu tín đồ, gần 900 phần trăm¹¹. Sự phát triển của Tin Lành đã kéo theo những đóng góp tích cực cho xã hội cũng như đất nước qua đời sống đạo của các tín hữu.

2. Những giá trị, đóng góp của Tin Lành

Tin Lành tin tuyệt đối vào thẩm quyền Kinh Thánh để Hội Thánh ngày nay mang lấy bản sắc của “Hội Thánh đầu tiên” được Thánh Linh khai sinh trong *Công Vụ* 2. Đó chính là Hội Thánh Tin Lành thực sự. Nhà văn Phan Khôi nói rằng, “Cái giáo nghĩa của đạo Tin Lành không có vẽ vờ ra nhiều nghi thức... mà chỉ lấy Kinh Thánh làm gốc...”¹². Các học giả hiện nay thường chỉ nghiên cứu giá trị Tin Lành qua các nhà xã hội học như Max Weber, nhưng gốc gác của những giá trị đó là Kinh Thánh. Vì “Cả Kinh Thánh đều được Đức Chúa Trời thần cảm, có ích cho việc dạy dỗ chân lý, bác bỏ điều sai trái, sửa chữa lỗi lầm, đào luyện con người sống công chính, hầu cho người của Đức Chúa Trời được trang bị đầy đủ và sẵn sàng để làm mọi việc lành” (II Timothy 3: 16-17; BDM).

Có thể nói, những người Tin Lành Hà Lan lập nên cộng đồng Tin Lành đầu tiên tại Hà Nội (Kẻ Chợ) và có 63 năm (1637 - 1700) hoạt động tại Việt Nam¹³. Họ mang theo rất nhiều ấn phẩm bằng tiếng Hán như các sách Phúc Âm, Thi thiên, sách cầu nguyện, giáo lý, sách về đời sống tín kính... từ Đài Loan vào Hà Nội¹⁴. Năm 1832, Mục sư Gutzlaff thuộc Hội Truyền giáo London gửi thư lên Thánh Kinh Hội Hải ngoại Anh Quốc (British & Foreign Bible Society - B.F.B.S) đề nghị phổ biến thêm Kinh Thánh chữ Hán ở Đàng Trong, Đàng Ngoài và một số nơi khác¹⁵. Sau này B.F.B.S hoạt động mạnh mẽ ở nước ta từ năm 1890 cho đến nay.

Năm 1900, tại Hà Nội, người Pháp đã cho thu âm phân đoạn Kinh Thánh tiếng Việt Phúc Âm Luke 15:11-33. Băng ghi âm được dựa trên bản Kinh Thánh 1890 của B.F.B.S¹⁶. Ngày nay, Thánh Kinh Hội cũng giúp Giáo hội Công giáo tại Việt Nam trong việc in ấn Kinh Thánh Công giáo.

Năm 1914, Giáo sĩ Cadman (C&MA) tiến hành dịch Kinh Thánh, sau đó tạm ngưng và tiến hành lại tại Hà Nội từ năm 1919 và đến năm 1926 Kinh Thánh trọn bộ được sử dụng ở Việt Nam¹⁷. Nhà văn Phan Khôi là một trong bảy người góp phần dịch Kinh Thánh Tin Lành với sự trau chuốt, trong sáng, cẩn trọng, phù hợp với con người Việt... Vì vậy, bản dịch Kinh Thánh 1926 vẫn được hầu hết các tín hữu, học giả trong và ngoài đạo ưa thích. Việc đem Kinh Thánh gần gũi với người Việt là một thành tựu và cũng giúp đỡ các học giả Việt Nam trong việc nghiên cứu về tư tưởng Phương Tây. Bởi lẽ sẽ là thiếu sót nếu muốn nghiên cứu tư tưởng Phương Tây mà lại không đọc Kinh Thánh.

Trên phương diện văn học, Phan Khôi chia sẻ “Văn quốc ngữ ta cũng nên dùng chữ Kinh Thánh vào. Làm như vậy thì tiếng mình được dồi dào thêm...”. Ông cũng tiếc cho nhiều nhà văn khi không sử dụng Kinh Thánh¹⁸. Nhà văn Tô Hoài nhận xét “Kinh Thánh cả Tân Ước, Cựu Ước của hội đạo Tin Lành... tôi cũng có đọc. Có chương Nhã Ca lời rất thơ”¹⁹. Nhà văn dịch giả Vũ Công Hoan cùng các nhà thơ, nhà văn khác như Bùi Huy Phác, Phi Tuyết Ba, Bùi Bình Thi là tín hữu của Hội Thánh Hà Nội cũng để lại những dòng suy tư văn chương và thơ ca trên nền tảng Kinh Thánh. Đóng góp cho văn học Việt Nam, nhà văn Bùi Bình Thi cũng có khoảng hơn hai chục đầu sách, có sách đã đạt giải quốc gia²⁰. Qua nhiều năm tháng, các tín hữu Tin Lành cũng để lại nhiều tác phẩm thơ ca, nhạc, họa được lưu lại trong *Thánh Kinh Báo, Tạp chí Thông Công...* cho Hội Thánh cũng như con cháu mình.

Đóng góp cho lĩnh vực giải trí, với nền âm nhạc Việt Nam, các nhạc sĩ, ca sĩ Tin Lành cũng đã sáng tác rất nhiều các bài Thánh ca mới không mang màu sắc tôn giáo mà mang những sứ điệp trong sáng, yêu thương, dạy dỗ, thờ phụng, truyền cảm hứng... Ngoài những nhạc phẩm Tin Lành, các tín hữu còn đóng góp cho nền âm nhạc Việt Nam những tác phẩm trong sáng nổi tiếng. Có thể kể đến như: nhạc sĩ Vũ Ngọc Quang có rất nhiều ca khúc, nhiều vở diễn sân khấu, kịch nói, cải lương, chèo, dân ca, nhạc phim, hát kịch... đạt nhiều huy chương vàng quốc gia²¹. Các nhạc sĩ, ca sĩ khác như: nhạc sĩ Tuấn Hùng, nhạc sĩ Dương Cẩm, nghệ sĩ

hát xẩm Khương Cường, nhạc sĩ Nguyễn Văn Thanh, nhạc sĩ ca sĩ Issac Thái (Thái Huy Sắc), ca sĩ Nguyệt Anh, Phạm Đình Thái Ngân, Nguyễn Hoàng Nam, Y Jalin, Lưu Chí Vỹ..., đặc biệt là ca sĩ nhí Tin Lành Vũ Song Vũ, đều đã có những nỗ lực đáng kể cho nền âm nhạc Việt Nam. Ban Thanh niên của Hội Thánh Tin Lành Hà Nội cũng đã mang đến cho nhà hát Âu Cơ những buổi trình diễn nghệ thuật với các dàn hợp xướng, vở nhạc kịch chuyên nghiệp mang phong cách Broadway, cũng như tham gia giao lưu nghệ thuật với đoàn thanh niên của Công An Thành phố Hà Nội²²... Ngoài ra, các bạn trẻ đã đưa đến cho các kênh nghe nhạc ở Việt Nam những bài hát Thánh ca trẻ trung mang phong cách Rap, Pop và đang tạo ra hiệu ứng âm nhạc Phúc Âm trên các kênh âm nhạc như MP3 Zing. Học viện nghệ thuật âm nhạc Levi cũng được tín hữu trong Hội Thánh Hà Nội mở ra cho mọi người²³. Bên cạnh đó, đạo diễn Bùi Thạc Chuyên, người Việt Nam đầu tiên đoạt giải Liên hoan phim Cannes 2000, ngoài việc giúp đỡ cho các Hội Thánh trong việc làm phim, còn đóng góp cho nền điện ảnh Việt Nam với những bộ phim giá trị và những dự án hỗ trợ phim cho giới trẻ để thúc đẩy nền điện ảnh nước nhà²⁴. Ngô Thế Quân, tín hữu của Hội Thánh Hà Nội cũng góp mặt trong vai nam chính trong phim nổi tiếng “Thời xa vắng”, “Chuyện của Pao” và gần đây tham gia bộ phim “Cha cõng con”²⁵. Các bạn thanh niên của Hội Thánh giúp đỡ các bạn trẻ bên ngoài cùng tham gia các cuộc thi làm phim như 48h²⁶, việc làm phim Cơ Đốc cũng thu hút các bạn trẻ không chỉ trong nước mà cả ở Hải Ngoại, v.v.. Những bộ phim mang tính truyền cảm hứng sống rất tích cực cho mọi người²⁷.

Mục vụ thể thao của các Hội Thánh Tin Lành đều được diễn ra rất mạnh mẽ, tạo ra những sân chơi lành mạnh cho giới trẻ. Các giải thi đấu bóng đá Christians League, Nissi Cup... được các Hội Thánh địa phương thực hiện rất tốt. Hội Thánh Hà Nội cũng giúp đỡ Hội thao của phường Hàng Bông diễn ra trên khuôn viên Hội Thánh, phát huy tinh thần “Dân cường thì nước thịnh” của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đồng thời thúc đẩy thể thao quần chúng và mang tình yêu thương của Chúa vào trong việc thi đấu thể thao. Câu lạc bộ bóng đá F.C.S được Hội Thánh Hà Nội mở ra còn kết nối được những cầu thủ nổi tiếng của Brazil một thời như Fabio, Mineiro (World Cup 2006), danh thủ Thạch Bảo Khanh cũng từng tham dự. Các cầu thủ Brazil này đã xây dựng học viện bóng đá Brazil tại Hà Nội và đã phần nào đẩy mạnh thể thao nước nhà. Bên cạnh đó, những

buổi giao lưu thể thao của Hội Thánh với Công An Thành phố Hà Nội, và đội bóng Ban Tôn giáo Chính phủ cũng góp phần nâng cao tinh thần tập thể thao. Vận động viên thể hình Nguyễn Anh Tài (Huy chương Bạc SEAGAME 24) cũng là tín hữu tích cực đang giúp đỡ cho các phong trào thể thao giữa vòng các Hội Thánh²⁸.

Người Tin Lành đóng góp tích cực trong lĩnh vực truyền thông nhằm giúp tạo ra những cộng đồng truyền thông trong sáng, lành mạnh. Các kênh truyền thông của Hội Thánh Hà Nội, cũng như của Oneway, Đài Nguồn Sống... đã có những chuyên đề gần gũi với các bạn thanh thiếu niên ngày nay để định hướng cuộc sống giúp đỡ các bạn trẻ không sa vào các tệ nạn. Có thể nói hàng trăm website Tin Lành đang hoạt động và đang trong quá trình xây dựng với đầy đủ các chức năng của một Hội Thánh ngay trên Internet. Kênh truyền thông Tin Lành cũng thu hút rất nhiều người có uy tín ở Việt Nam như Nghệ sĩ ưu tú Kim Tiến. Bà đã theo đạo Tin Lành và sốt sắng phục vụ Chúa trong Hội Thánh²⁹.

Trên các lĩnh vực y tế, xã hội, phát triển kinh tế, người Tin Lành hoạt động rất hiệu quả. Trong lịch sử ngành Y, người Việt nói chung, đặc biệt người dân Nha Trang, sẽ không bao giờ có thể quên vị bác sĩ Tin Lành đầy cống hiến - Bác sĩ Alexandre Yersin (1863 - 1943). Yersin đã sống “Tin Lành” trong suốt 50 năm tại Việt Nam trong sự khiêm nhường. Theo nghiên cứu của Ban Lịch sử Hội Thánh Hà Nội, học giả Denis Carbonnier khẳng định: “... con đường của Alexandre Yersin được gắn với đạo Tin Lành của ông... Khi tìm ra nguyên nhân dịch hạch, ông gửi kết quả đến Viện Pasteur ở Paris nhưng lại quay về Nha Trang, ở đó ông mở một trung tâm nuôi động vật thí nghiệm Nô-ê (xem Sáng thế ký 6)...”³⁰. Giáo sư Đoàn Xuân Mượu, cựu Giám đốc Viện Dịch tễ Đà Lạt từng phát biểu: “Alexandre Yersin là một tín hữu Tin Lành có niềm tin sâu sắc”³¹. Trong bức thư gửi mẹ, bác sĩ Yersin nói rằng ông không coi y khoa là một nghề nghiệp để đòi tiền bệnh nhân khi chăm sóc họ, ông đã coi y khoa là một ... “*mục vụ*” để bày tỏ tình yêu của Chúa với mọi người đặc biệt là những người nghèo, người không có việc làm ông cũng giới thiệu việc và nhiều người đã coi ông như cha đẻ³². Ông là người góp phần thành lập Đại học Y Hà Nội và tại Việt Nam ông đã để lại 55 công trình nghiên cứu đồ sộ, có giá trị trong nhiều lĩnh vực không chỉ trong lĩnh vực Y khoa. Việc khám phá ra những vùng đất mới như Đà Lạt, sự phân bố các dân tộc thiểu số, những công trình nghiên cứu địa lý, khí

tượng, thiên văn, nông nghiệp... cho thấy ông Năm đã coi mọi sự Chúa ban cho là “mục vụ”³³. Nhà văn Bùi Bình Thi cho biết khi Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (Miền Bắc) chủ trương khi xây dựng Nhà thờ ở đâu thì cũng xin thêm kinh phí để làm việc thiện cho chính quyền nơi đó. Tại Nam Định, Hội Thánh đã dâng cho tỉnh Nam Định một bệnh viện có tên Agape. Tổng Hội đã kết hợp với Hội Thánh Phúc Lợi Hàn Quốc, qua Mục sư Tiến sĩ Lee Yoon Woo (Lý Nhuận Vũ), năm 1994 xây dựng Bệnh viện Tình thương Nam Định với quy mô 100 giường, kinh phí 500.000 USD. Không chỉ ở Nam Định, Mục sư Lee còn đến nhiều địa phương khác để giúp đỡ người nghèo, giúp đỡ học phí cho nhiều sinh viên có hoàn cảnh khó khăn. Ngày 15/5/2007, Mục sư Lee được Bộ Y tế trao Kỷ niệm chương Vì sức khỏe nhân dân. Những việc làm của Mục sư đã được Báo Thanh niên đăng tải³⁴.

Năm xảy ra nạn đói 1945, qua Hội Thánh Hoàn Nhị, Mục sư Nguyễn Văn Bảng không chỉ cứu đói cho các tín hữu tại Thượng Trang mà còn cho nhiều trẻ nhỏ tại đây. Với tấm gương lớn từ lịch sử, các Ủy ban Y tế Xã hội, cộng đồng Tin Lành đều đã bày tỏ tình yêu của Chúa qua các hoạt động khám chữa bệnh, tư vấn, cấp thuốc miễn phí. Chỉ tính riêng ở Hà Nội, Hội Thánh Tin Lành đã tổ chức một đợt khám chữa bệnh cho khoảng 1.000 người nghèo. Cộng đồng Tin Lành còn giúp đỡ cộng đồng tại vùng sâu, vùng xa về cách sử dụng túi thuốc, tủ thuốc, sửa chữa, xây dựng những ngôi nhà tình thương, tặng áo ấm mùa đông, làm lại các con đường, xây giếng nước phát triển các dự án nước sạch, vệ sinh môi trường, thúc đẩy lối sống văn minh cho người dân tộc thiểu số. Đồng thời, cộng đồng Tin Lành tham gia trong công tác cứu trợ khẩn cấp, thiên tai trong và ngoài nước như hỗ trợ những người dân chịu bão ở Miền Trung, hỗ trợ và phát triển đời sống của gia đình các nạn nhân trong vụ sập cầu ở Chu Va, hỗ trợ cho gia đình các nạn nhân chịu bão ở Philippines, động đất ở Nepal, v.v..³⁵

Bên cạnh sự tự vận động trong Hội Thánh, người Tin Lành còn thúc đẩy sự quan tâm từ các tổ chức phi chính phủ của người Tin Lành có quan tâm mạnh mẽ đến Việt Nam như World Vision (WV), Samaritan's Purse (SP), Allianz Mission (AM)... cũng như cộng đồng Tin Lành Hàn Quốc, Quốc tế với hàng loạt các dự án từ thiện: xây cô nhi viện Tin Lành, xây bệnh viện. Chương trình hộp quà Giáng sinh từ 2006 - 2015 của SP đã tặng cho khoảng 698.126 trẻ em trên 37 tỉnh thành. Các tổ chức cũng

thường xuyên hỗ trợ cho các trung tâm dạy nghề, chăm sóc người già, trẻ em, người khuyết tật; Giúp đỡ những hộ gia đình khó khăn xung quanh Hội Thánh, hỗ trợ các trường học, học sinh nghèo, quét dọn vệ sinh khu phố xung quanh Nhà thờ góp phần xây dựng môi trường xanh sạch đẹp và để lại hình ảnh đẹp cho con phố. Các dự án yêu Hà Nội cũng được bạn bè quốc tế quan tâm để góp phần xây thủ đô của đất nước Việt Nam ngày một văn minh³⁶. Bên cạnh đó, Cộng đồng Tin Lành cũng thúc đẩy các dự án phát triển kinh tế cho quê hương. Lịch sử Tin Lành ghi nhận trong hơn 60 năm ở Việt Nam, những người Tin Lành Hà Lan đã có những đóng góp tích cực về tôn giáo, kinh tế, xã hội, khoa học kỹ thuật, văn hóa... làm nên sự sầm uất tại Phố Hiến và Kinh kỳ. Ngày nay, rất nhiều tín hữu, doanh nghiệp Tin Lành góp phần cho sự phát triển kinh tế tại khu vực sinh sống cũng như thúc đẩy quá trình công nghiệp hóa của đất nước. Ông Nguyễn Quang Huy - Trưởng ban Công tác Xã hội của HTTL Hà Nội, không chỉ hoạt động tích cực trong Hội Thánh mà cũng góp phần thúc đẩy sự phát triển kinh tế, du lịch cho quê hương tại Nghệ An, cũng như kết nối cơ hội việc làm cho hàng ngàn lao động. Ông cũng là một trong những người được vinh dự gặp mặt và nhận bằng khen từ Chủ tịch Quốc hội Nguyễn Sinh Hùng³⁷. Ông Đào Văn Tám, nhân sự của HTTL Hà Nội, Chủ tịch HĐQT tập đoàn Detech, cùng nhiều tín hữu khác trong tập đoàn không chỉ tích cực với công việc bên trong Hội Thánh, mà còn tích cực trong việc tìm cách chuyển giao công nghệ để tiếp cận và ứng dụng các thành tựu khoa học, kỹ thuật tiên tiến phục vụ quá trình công nghiệp hóa của đất nước. Hiện nay, tập đoàn Detech tham gia sâu sắc trong các lĩnh vực như: Dịch vụ sở hữu trí tuệ, chế tạo xe gắn máy, xử lý nước và môi trường, sản xuất thực phẩm chức năng, kinh doanh bất động sản và đào tạo giáo dục³⁸. Các doanh nhân Tin Lành trên cả nước cũng thường xuyên chia sẻ những khóa học về quản lý doanh nghiệp theo quan điểm Kinh Thánh. Có thể nói Cộng đồng Tin Lành luôn coi mọi sự là “mục vụ”, là thi ân chức Chúa ban nên trong mọi lĩnh vực nói chung, họ cũng bày tỏ giá trị tốt nhất, cao nhất và trách nhiệm vì Kinh Thánh dạy: “Hãy làm việc gì, hãy hết lòng mà làm, như làm cho Chúa, chớ không phải làm cho người ta...” (Colossians. 3:23). Cách lãnh đạo của người Tin Lành theo cách của Chúa Jesus là lãnh đạo trong tinh thần tôi tớ, thúc đẩy, khích lệ người khác phục vụ.

Trên phương diện bảo vệ chủ quyền, toàn vẹn lãnh thổ, quảng bá hình ảnh Việt Nam, cộng đồng Tin Lành cũng có đóng góp đáng kể, ví dụ:

những ghi chép về quần đảo Hoàng Sa của Jean Baptiste Chaigneau (1769 - 1825), một sĩ quan Tin Lành người Pháp rất được lòng vua Gia Long, trong cuốn “Le Mémoire sur Cochinchine” đã góp phần chứng minh chủ quyền Việt Nam trên quần đảo Hoàng Sa. Ông cũng là tác giả bài quốc ca đời Gia Long “Đặng Đàn Cung”³⁹. Mục sư Charles Gutzlaff (Karl Friedrich August Gutzlaff (1803 - 1851) cũng nghiên cứu sâu về địa lý của Việt Nam và giới thiệu Việt Nam trong Tạp chí Địa Dư của Hội Hoàng gia Anh tại London năm 1849. Bài nghiên cứu cũng khẳng định Hoàng Sa là của Việt Nam⁴⁰. Bà Cadman cũng viết một cuốn sách kèm tranh bút sắt giới thiệu về đất nước và con người Việt Nam (1920). Đây là cuốn sách cổ, hiện những bức tranh quý giá này cũng được các trang mạng Việt Nam sử dụng⁴¹.

Trên *Tạp chí Xây dựng Đảng*, Mục sư Phùng Quang Huyền chia sẻ: Trải qua nhiều thế hệ, bà con tín đồ tham gia các phong trào cách mạng góp phần bảo vệ Miền Bắc, giải phóng Miền Nam thống nhất Tổ quốc, có những tín đồ, chức sắc được Nhà nước tặng thưởng những danh hiệu, huân huy chương cao quý như Mục sư Bùi Hoàng Thử, Mục sư Hoàng Kim Phúc, liệt sỹ Âu Trọng Cừ... Tiếp nối truyền thống kính Chúa, yêu nước, Hội Thánh Tin Lành Việt Nam (Miền Bắc) luôn đồng hành cùng dân tộc⁴². Trong giai đoạn chiến tranh Việt - Pháp (1946 - 1954), nhiều lần Mục sư Cadman với tình thương và sự dũng cảm đã đứng giữa họng súng của lính Pháp ngăn không cho họ bắn người Việt. Khi còn dạy ở trường Thăng Long, có dịp các nhà lãnh đạo như Đại tướng Võ Nguyên Giáp, Hoàng Minh Giám cũng đến phòng đọc sách Tin Lành của Hội Thánh Hà Nội⁴³. Theo lời thuật của con trai cả Mục sư Bùi Hoàng Thử cho biết, Mục sư Thử hoạt động hết mình trong tổ chức của Đại tướng Võ Nguyên Giáp và Tổng Bí thư Lê Duẩn. Có lần, trước sự truy lùng của quân Pháp, Mục sư Thử đã đưa Tổng Bí thư Lê Duẩn lánh nạn. Tham gia kháng chiến chống Pháp từ năm 1946 tại chiến khu Việt Bắc, Đại tướng thường xuyên trò chuyện bằng tiếng Pháp với Mục sư Thử. Tháng 12/1946, Đại tướng Võ Nguyên Giáp cũng giao cho Mục sư Thử làm Phó Giám đốc Ty Công an Phúc Yên, Trưởng trại quản chế, cải tạo hơn 412 thổ phi mà Đại tướng đã giải phóng khỏi 6 tỉnh miền núi, là an toàn khu của cuộc kháng chiến và đã có một số thổ phi tin Chúa và thay đổi đời sống. Khi quân Pháp giao tranh với Trung đoàn Thủ đô dữ dội, Mục sư Thử cùng các tín hữu Hội Thánh Hà Nội, trong suốt mấy ngày đêm gói,

lược 1.000 chiếc bánh chưng để gửi ra các tuyến phố có quân ta đang chống lại quân Pháp. Về sau, Đại tướng cũng đã mời Mục sư Thử giảng lời Chúa cho những phi công Mỹ bị bắt ở trại Nam Hà, Lạng Sơn, Sơn Tây, Hà Nội. Sau những bài giảng, Đại tướng biểu lộ niềm vui vì Mục sư Thử đã làm vẻ vang cho đất nước. Con trai cả của Mục sư Thử cũng có nhiều đóng góp trong giai đoạn sau này⁴⁴.

Đối với tình hình an ninh trật tự, người Tin Lành luôn được dạy phải vâng phục nhà cầm quyền theo lời Chúa (Romans 13:1-7). Khi xây sửa Nhà thờ Hải Phòng, Tổng hội HTTLVN (Miền Bắc) cũng dâng hiến cho chính quyền địa phương để xây trụ sở Công an ở đường Tô Hiệu. Hơn 12 năm nay, cộng đồng Tin Lành đã có đóng góp nổi bật trong việc giải cứu hơn 1.000 người thuộc khối tệ nạn xã hội (ma túy, mại dâm, nghiện game, rượu, người nhiễm HIV, v.v.), góp phần ổn định tình hình an ninh trật tự tại nơi có cộng đồng Tin Lành. Chứng kiến hàng loạt những mảnh đời nghiện ngập được Chúa thay đổi, từ bỏ triệt để ma túy, hòa nhập với cộng đồng và giúp đỡ những người nghiện khác. Thiếu tướng Nguyễn Đức Chung cho biết, ông rất ấn tượng với kết quả này vì nhiều quốc gia trên thế giới phải dùng Methadone, trong khi đó các cộng đồng Tin Lành không cần sử dụng loại thuốc này nhưng vẫn có thể giúp những người nghiện từ bỏ ma túy⁴⁵. Tất cả các trung tâm giải cứu hiện nay chỉ dùng Kinh Thánh, sự cầu nguyện và chăm sóc gần gũi anh chị em. Hiện nay, các trung tâm giải cứu của người Tin Lành đang nỗ lực phối hợp cùng với các cơ quan chức năng vào các trại quản giáo, trung tâm của nhà nước để giúp đỡ những người thuộc khối tệ nạn để họ sớm hòa nhập với cộng đồng. Từ năm 2008 đến nay, ngay trong HTTL Hà Nội cũng có nhóm sinh hoạt dành cho những người nhiễm HIV, nghiện, v.v.. Có thể nói, cánh cổng nhà thờ luôn mở rộng để đón mọi người bước vào trong tình yêu của Chúa⁴⁶.

Trên phương giáo dục, nền giáo dục Đạo đức Cơ Đốc của cộng đồng Tin Lành là điểm chính yếu giải thích lý do tại sao các tín hữu Tin Lành lại làm nhiều điều tích cực như vậy. Giáo dục Kinh Thánh là điều vô cùng quan trọng với Tin Lành, ảnh hưởng rất mạnh mẽ đến lối sống của từng cá nhân. Những Cơ Đốc nhân không được giáo dục đúng đắn thì luôn có những hành động không đúng với Kinh Thánh. Chính vì vậy, ngay khi một người mới tin Chúa, người Tin Lành ngay lập tức đã định ra một lộ trình để người mới tin trở nên vững đạo, trưởng thành và cũng

làm điều này với người khác. Lời Chúa dạy: “Người phải hết lòng, hết ý, hết sức kính mến Jehovah Đức Chúa Trời người. Các lời mà ta truyền cho người ngày nay sẽ ở tại trong lòng người; khá ân cần dạy dỗ điều đó cho con cái người, và phải nói đến, hoặc khi người ngồi trong nhà, hoặc khi đi ngoài đường, hoặc lúc người nằm, hay là khi trời dậy. Khá buộc nó trên tay mình như một dấu, và nó sẽ ở giữa hai con mắt người như ấn chỉ; cũng phải viết các lời đó trên cột nhà, và trên cửa người” (Phục truyền 6:5-9). Vì vậy, ngay từ nhỏ người Tin Lành đã nhận được hệ thống giáo dục Kinh Thánh. Trước lúc kết hôn 06 tháng, các cặp vợ chồng luôn phải gặp mục sư để chuẩn bị trong công cuộc thai giáo làm sao để đứa trẻ có đầy đủ điều kiện để nhận được sự giáo dục Kinh Thánh càng sớm càng tốt. Do đó, ngay từ trong bụng mẹ, các thai nhi đã được nghe Thánh ca, Kinh Thánh... Ngoài ra, các bạn trẻ luôn được giáo dục về hôn nhân, gia đình, mối quan hệ vợ chồng.

Có thể tóm gọn lối sống đạo đức của người Tin Lành trong bốn khía cạnh: *Yêu Chúa* (Thờ phượng, vâng theo Kinh Thánh, cầu nguyện, thông công...), *Hướng dẫn anh chị em bước đi theo Chúa* (Trang bị, huấn luyện & trao quyền...), *Sống cho sứ mệnh truyền giáo* (Phục vụ, chia sẻ, mở Hội Thánh...), *Yêu người* (truyền thông, mời gọi, bắt tay, khích lệ, sống có ích cho xã hội, môi sinh...) hướng tới Đại mệnh lệnh của Chúa. Như vậy, *người Tin Lành luôn có mục đích sống rõ ràng*⁴⁷. Với hệ thống giáo dục linh hoạt tùy theo lứa tuổi và giới tính, Hội Thánh đã phát triển hệ thống giáo dục từ rất xưa cho đến ngày nay: Ấu nhi, nhi đồng, dậy thì, thiếu niên, sinh viên, thanh niên, thanh tráng, tráng niên, trung niên, nam giới, nữ giới. Giáo dục Tin Lành cũng rất chú ý đến những nan đề của xã hội như: giáo dục giới tính, sống thử, tránh thai, v.v.. Dù không có luật quy định cấm hút thuốc, uống rượu... nhưng các tín hữu vâng theo Kinh Thánh xem thân thể mình như đền thờ của Chúa nên luôn chú ý giữ gìn từ phát ngôn, lời nói đến hành vi,... Gần như ít thấy nạn phá thai, đổ vỡ trong hôn nhân, ly hôn, ly thân, tảo hôn trong cộng đồng Tin Lành.

Ngoài việc giáo dục trong Hội Thánh, các chuyên đề mà các Hội Thánh mở ra cho cộng đồng xung quanh là: Chăm sóc, giáo dục con cái; Nói chuyện với lứa tuổi thiếu niên; Hôn nhân gia đình, vấn nạn ngoại tình, phá thai, bạo lực gia đình; Cách chăm sóc cho các bà mẹ mang thai, vấn đề giới tính, đồng tính theo quan điểm Kinh Thánh; Vấn nạn bạo lực học đường; sống thử; Tiền bạc theo quan điểm Kinh Thánh; Hướng

ngiệp; Cách từ bỏ lối sống nghiện sex, văn hóa phẩm đồi trụy; Truyền cảm hứng (như Nick Vujicic), kỹ năng sống trong Kinh Thánh, v.v.. Do vậy, rất dễ thấy những ích lợi mà nền giáo dục Tin Lành mang lại. Một người bên ngoài Hội Thánh viết: “Tin Lành đề cao sự tiến bộ vì vậy giúp người Hmông dễ bỏ được những cái lạc hậu và tiếp thu những cái tiến bộ. Trên thực tế, việc người Hmông bỏ tôn giáo truyền thống để thay đổi theo Tin Lành cũng có tác động tích cực nhất định tới tình hình phát triển kinh tế - xã hội của người Hmông. Bằng cứ là việc các tín đồ Tin Lành người Hmông bỏ những tập tục lạc hậu, động viên con cái đi học và lên tới các cấp cao hơn, sử dụng thuốc nam và y học hiện đại để chữa bệnh, thực hiện tốt chương trình kế hoạch hóa gia đình, bỏ các tệ nạn xã hội như: đánh chửi nhau, nghiện hút, nghiện rượu, trộm cắp, v.v.”⁴⁸. Ngoài ra, cộng đồng Tin Lành còn giúp đỡ những anh em thuộc vùng dân tộc thiểu số đọc, nói, viết tiếng Việt góp phần trong công cuộc xóa mù chữ. Lối sống của người Tin Lành có mục đích rõ ràng nên người Tin Lành rất tiết kiệm không hoang phí thời gian, tiền bạc... Việc tang lễ và hôn lễ của người Tin Lành cũng được thực hiện trên tinh thần như vậy.

Bên cạnh đó, trong những buổi cầu nguyện của Hội Thánh, tên và hình ảnh của các vị lãnh đạo đất nước, bộ ngành được cộng đồng Tin Lành nhắc đến. Đây là điều hiếm thấy ở những cộng đồng niềm tin khác. Khi Trung Quốc đặt giàn khoan HD 981, con dân Chúa khắp nơi ngay lập tức đã cầu nguyện dớt đổ lòng mình⁴⁹. Có thể nói, người Tin Lành chỉ hạnh phúc thực sự khi phản chiếu ánh sáng của Chúa, để sống có giá trị cho người khác. Lối sống của người Tin Lành chủ động chứ không thụ động. Vì vậy, người Tin Lành không chỉ tương trợ, giúp đỡ anh chị em trong đạo mà cũng rất sốt sắng với tất cả mọi người: “Sự sáng các người hãy soi trước mặt người ta như vậy, để họ thấy những việc lành của các người, và ngợi khen Cha các người ở trên Trời” (Matthew 5:16).

Trên phương diện gia đình, với luân lý từ xưa, nhà văn Phan Khôi đã phê phán thuyết Tam Cương của Hán Nho⁵⁰ và chỉ ra những hệ quả mà thuyết Tam Cương đã tạo ra đối với gia đình, xã hội. Cộng đồng Tin Lành đã góp phần khắc phục những hệ quả của thuyết Tam Cương để lại. Trong lịch sử Tin Lành, khi những người Tin Lành Hà Lan truyền giáo vào Miền Bắc nước ta, ngoài cách truyền giáo bằng việc phát ấn phẩm Tin Lành, họ còn truyền giáo bằng cách kết hôn với người bản địa với điều kiện người đàn ông Hà Lan phải là người độc thân, là người đạo đức

tin kính Chúa và người vợ cũng phải trở nên người tin kính Chúa cùng với chồng tăng trưởng đức tin. Vì vậy, mẹ của Samuel Baron có lẽ là người nữ Tin Lành Việt Nam đầu tiên. Ngoài ra, sách lịch sử Tin Lành cũng ghi chép về một mục sư lấy vợ Việt Nam là Joannes de Leonardis. Theo nhận định của William Dampier và Cope, người phụ nữ Việt Nam thời bấy giờ rất thích kết hôn với người Tin Lành Hà Lan và rất tự hào vì họ chung thủy một vợ một chồng⁵¹.

Người Tin Lành đã hài hòa Tam Cương qua việc học Kinh Thánh một cách cá nhân và thừa hưởng nền giáo dục từ gia đình. Khi gia trưởng quy chiếu vào Kinh Thánh, họ sẽ phải thể hiện tình yêu với Chúa qua việc tôn trọng và yêu thương mọi người trong gia đình. Do đó, sẽ không có sự gia trưởng hay lấn áp trong các gia đình tin kính, từ đó tạo điều kiện để chữ Hiếu phát huy tối đa. Chữ hiếu được người Tin Lành giáo dục cẩn trọng vì là một điều răn của Chúa (Xuất hành 20:12). Nếu nói không thấp hương cho người đã khuất là bất hiếu thì dường như cả Phương Tây sẽ trở thành tội đồ. Trong khi đó, những người Tin Lành Phương Tây đã hình thành nên ngày lễ cha, lễ mẹ. Cộng đồng Tin Lành ở Việt Nam đã phát huy hai ngày lễ này. Chữ hiếu được người Tin Lành thể hiện qua việc vun đắp mối quan hệ tốt với cha mẹ khi họ đang còn sống. Chính lối giáo dục từ Kinh Thánh khiến cha mẹ cũng vun đắp mối quan hệ với con cái, vì vậy tình yêu thương trong gia đình được phát huy. Không ai khẳng định đem vật chất về cho cha mẹ là có hiếu, nếu người con đó không trò chuyện được với bố mẹ mình, không có mối quan hệ tốt đẹp với cha mẹ mình. Phật giáo nhấn mạnh về chữ hiếu và khẳng định có hai người không thể trả ơn là cha và mẹ (Tăng Chi I, 75). Trong khi đó, chữ hiếu của người Tin Lành được thể hiện một cách khác biệt. Họ luôn hướng đến một “đường lối yêu kính thiêng liêng” cho mối quan hệ thiêng liêng. Đó là mối quan hệ giữa người tín hữu với Đức Chúa Trời được biểu hiện qua tình yêu với Ngài, với người, với quê hương, với môi sinh, với cha mẹ thân sinh, với anh chị em trong gia đình. Do đó, Cộng đồng Tin Lành có thể được xem là cộng đồng thể hiện rõ tinh thần “Đại Hiếu” và “Tiểu Hiếu” rõ rệt nhất và họ cũng được giáo dục cách ứng xử hợp lý trước tập tục thờ cúng ông bà tổ tiên một cách cẩn trọng để không mang tiếng xấu cho đạo⁵².

3. Đề xuất và kết luận

Trong công cuộc xây dựng đất nước, có thể nói rằng người Tin Lành thực sự là những người yêu nước vì họ phải yêu những gì nhìn thấy được thì mới thực sự yêu Chúa là Đấng không nhìn thấy được (I Giăng 4: 20-21).

Tuy nhiên, có những vụ việc liên quan đến Tin Lành do những cá nhân lợi dụng, kích động, ảnh hưởng đến Tin Lành. Điều này cũng khiến nhiều người phản đối Tin Lành⁵³. Vì vậy, bài viết này mong muốn cung cấp thêm thông tin về những đóng góp, những giá trị của Tin Lành. Hi vọng những đóng góp và giá trị đó sẽ được chia sẻ, phát huy, từ đó khích lệ, động viên người Tin Lành tích cực đóng góp hơn nữa, góp phần xây dựng đất nước ngày một giàu mạnh, đoàn kết. Bác Hồ là người rất coi trọng các tôn giáo, đặc biệt trong việc ứng xử. Nhớ xưa kia khi dù còn những điểm không đồng tình với chương trình truyền giáo qua các tài liệu của Mục sư Ulysse Soulier gửi cho Bác Hồ, cũng như quan điểm về Tin Lành và truyền giáo của Mục sư Paul Monet (nguyên Đại úy Công binh Pháp), nhưng Bác Hồ đã phê phán thẳng thắn, dứt khoát bằng những lời lẽ tế nhị và lịch sự. Đoạn cuối bức thư gửi cho Mục sư Ulysse Soulier đề ngày 8/9/1921 cho thấy rõ cách ứng xử của Bác: “Thưa ông Mục sư, tôi biết rất rõ những gì các hội truyền đạo Công giáo đã làm ở Đông Dương và những gì các hội truyền đạo Tin Lành đã làm đối với nước Triều Tiên láng giềng của chúng tôi, nên tôi không thể không hết lòng cầu mong ông sẽ thành công trong việc truyền bá nhanh chóng đạo Tin Lành ở nước tôi. Nhưng để thay đổi tinh thần của một dân tộc, nhất là một dân tộc đã có phong tục, những truyền thống và tính mẫn cảm được hình thành qua nhiều nghìn năm lịch sử, trước hết ông phải hiểu thấu nỗi trạng ấy. Chính vì thế làm cho phận sự hàng đầu của ông được dễ dàng và để đáp lại mối thiện cảm của ông đối với tôi, tôi mạn phép kính gửi tới ông bức thư này. Tôi hy vọng ông sẽ miễn thứ tính thẳng thắn của tôi và tôi xin ông hãy tin tưởng ở những tình cảm tốt đẹp của tôi”⁵⁴.

Với giới trẻ trong cả nước, có thể nhận thấy trong thời đại hội nhập ngày nay, thanh niên đứng trước nhiều cơ hội nhưng cũng đứng trước quá nhiều sự cám dỗ dẫn đến có thể sa ngã vào những tệ nạn xã hội. Vì vậy, chúng tôi hi vọng rằng, những buổi trao đổi, tọa đàm về những nội dung tích cực trong Kinh Thánh do Hội Thánh Tin Lành Hà Nội tổ chức như: Kinh Thánh trong thời đại ngày nay; Kinh Thánh về vấn đề giới tính; Kinh Thánh về vấn đề tiền bạc; Kinh Thánh với thanh niên; Kinh Thánh với các vấn đề về tệ nạn xã hội, luân lý, đạo đức sẽ hữu ích và thu hút

được sự quan tâm của nhiều tầng lớp. Bên cạnh đó, Hội Thánh Tin Lành Hà Nội cũng mong tiếp tục mở các lớp dạy về hôn nhân, nuôi dạy con cái, trồng nuôi trẻ, truyền giảng Phúc Âm tới các trại giam, trại cai nghiện, phục hồi nhân phẩm...

Giáo sư Nguyễn Lân Dũng từng nói: “Có nhiều người hiện nay vẫn còn sống buông thả, vi phạm các nguyên tắc đạo đức, vi phạm pháp luật. Họ không biết sợ vì họ có một đời sống tâm linh quá nghèo nàn. Tuy nhiên, sớm hay muộn cũng phải trả giá, bởi vì như Bác đã tổng kết: Có hai con đường ở thế giới, ở trong nước và ở trong mình. Theo con đường ác thì dễ dàng, nhưng lẫn xuống hố. Theo con đường thiện thì khó nhọc, nhưng về vang”⁵⁵. Vì vậy, cùng với thông điệp “Phát huy giá trị của tôn giáo nhằm xây dựng và nâng cao đạo đức, lối sống con người Việt Nam”, Hội Thánh Hà Nội sẽ tiếp tục đẩy mạnh lối sống đạo đức của các tín hữu trong sự sâu nhiệm với Chúa trên nền tảng Kinh Thánh để dần thân đem đạo Chúa bằng những hành động cụ thể, có ích cho đất nước và xã hội trong giai đoạn hiện nay./.

CHÚ THÍCH:

- 1 Xem: Trần Ngọc Thêm (2006), *Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*, Nxb. Tổng hợp, Tp. Hồ Chí Minh: 48, 106.
- 2 Xem thêm: Đặng Ngọc Phúc (2011), *Những người Tin Lành tại Việt Nam trước năm 1911*, San Diego, California: 1- 40; Phước Nguyên, *Quá trình phiên dịch Kinh Thánh sang tiếng Việt*, trích báo Linh Lực tháng 1/1996, http://vnbaptist.org/Tai_Lieu/QuaTrinh.htm. Truy cập 15/05/2015.
- 3 Xem thêm: Phước Nguyên, *Quá trình phiên dịch Kinh Thánh sang tiếng Việt*, trích báo Linh Lực tháng 1/1996, http://vnbaptist.org/Tai_Lieu/QuaTrinh.htm. Truy cập 15/05/2015; Phạm Huy Thông (2012), *Ảnh hưởng qua lại giữa đạo Công giáo và văn hóa Việt Nam*, Nxb. Tôn giáo, Hà Nội: 9.
- 4 Xem: Phước Nguyên, *Quá trình phiên dịch Kinh Thánh sang tiếng Việt*; Tăng Việt Yên, *Lịch sử Đạo Thiên Chúa trên quê hương Kinh Bắc - Bắc Ninh*, <http://www.giadinhgpxuanloc.org/sach/ky-yeu-bn/10.html>. Truy cập ngày 14/5/2015.
- 5 Xem thêm: Phước Nguyên, *Quá trình phiên dịch Kinh Thánh sang tiếng Việt*, trích báo Linh Lực; Tăng Việt Yên, *Lịch sử Đạo Thiên Chúa trên quê hương Kinh Bắc - Bắc Ninh*; Phạm Huy Thông, *Ảnh hưởng qua lại giữa đạo Công giáo và văn hóa Việt Nam*, sdd: 9.
- 6 Xem: Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 102-104; Tạp chí *Đô Thành Hiếu Cổ* do Linh mục L. Cadière làm chủ bút ra ngày 1/03/1941: 47 - 62; Phạm Huy Thông (2012), sdd: 21.
- 7 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 99.
- 8 Trần Ngọc Thêm (2006), sdd: 521- 522.

- 9 Xem: Reg Reimer, *Vietnam's Christians - A Century of Growth in Adversity*, William Carey Library: 25; Đỗ Quang Hưng (2003), “Vài nhận biết về Tin Lành Mỹ”, *Nghiên cứu Tôn giáo*, số 1: 60 - 70; Bauberot J. (1993), “Le Protestantisme”, dans *Le Fait Religieux* - sous la direction de Jean DELUMEAU, Paris: 190.
- 10 *History of the Christian & Missionary Alliance in Vietnam*, Alliance Magazine - Report. “Vietnam History - Synopsis”: 1-8.
- 11 Reg Reimer, *Vietnam's Christians - A Century of Growth in Adversity*, sdd: 1.
- 12 Phan Khôi (1930), “Giới thiệu và phê bình Thánh Kinh Báo”, *Phụ Nữ Tân Văn*, số 74, ngày 16 tháng 10, http://vibiwebsite.com/VIBI_WV/?p=1129. Truy cập ngày 15/05/2015.
- 13 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 184.
- 14 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 285.
- 15 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 281 - 291.
- 16 *Giới Thiệu Bằng Ghi Âm Lu-ca Chương 15 Tiếng Việt Thu Âm Vào Năm 1900*, Thư viện Tin Lành. http://www.thuvientinlanh.org/ls_viet_luke15_1900. Truy cập ngày 15/3/2015.
 Nghe băng: La parabole de l'enfant prodigue (Évangile de Saint Luc, XV, 11) - Sound archives of the CNRS and the Musée de l'Homme. Research Centre of Ethnomusicology (CREM), University of Paris 10 - Telemeta.
[\(http://archives.crem-cnrs.fr/archives/items/CNRSMH_I_1900_001_005/\)](http://archives.crem-cnrs.fr/archives/items/CNRSMH_I_1900_001_005/). Truy cập ngày 15/3/2015.
- 17 Ủy ban Văn hóa Giáo dục Tổng Liên hội HTTLVN (Miền Nam) (2011), *Tuyển tập tiểu sử người phục vụ Chúa*, Nxb. Phương Đông, Sài Gòn: 34 - 35.
- 18 Phan Khôi (1930), “Giới thiệu và phê bình Thánh Kinh Báo”, *Phụ Nữ Tân Văn*, số 74, ngày 16/10, Sài Gòn.
- 19 Ủy ban Văn hóa Giáo dục - Tổng Liên Hội (2011), *Tuyển tập tiểu sử người phục vụ Chúa*, sdd: 35.
 Nguyễn Tà Cúc, “Phan Khôi dịch Kinh Thánh Tin Lành như thế nào?”, *Văn học Việt*, <http://www.vanhocviet.org/triet-hoc/-nguyen-t-cc-phan-khi-dch-kinh-thnh-tin-lnh-nh-th-no>. Truy cập ngày 18/05/2015.
- 20 Ma Văn Kháng, “Bùi Bình Thi: Nhà văn hay... khóc”, *An ninh Thủ đô*, <http://www.anninhthudo.vn/blog-nghe-si/nha-van-hay-khoc/411025.antd>. Truy cập ngày 16/5/2015.
- 21 VN Music, “Nhạc sĩ Vũ Ngọc Quang”, <http://vnmusic.com.vn/index.php?hvid=918>. Ngày truy cập 16/5/2015.
- 22 <http://www.anninhthudo.vn/truyen-hinh-atv/giao-luu-nghe-thuat-giua-tuoi-tre-catd-va-hoi-thanh-tin-lanh-ha-noi/586476.antd>. Ngày truy cập 16/5/2015.
- 23 Vũ Song Vũ, <http://mp3.zing.vn/tim-kiem/bai-hat.html?q=v%C5%A9+song+v%C5%A9>; Isaac Thái, <http://mp3.zing.vn/nghe-si/Isaac-Thai/video>; Nguyễn Hoàng Nam, <http://mp3.zing.vn/nghe-si/Nguyen-Hoang-Nam>; Học viện nghệ thuật LEVI ART, <http://www.leviaoa.com/>
- 24 Phim Trẻ, “Đạo diễn Bùi Thạc Chuyên”, <http://www.phimtre.vn/nha-lam-phim/bui-thac-chuyen/>. Ngày truy cập 16/5/2015; Dân trí, “Đạo diễn Bùi Thạc Chuyên và dự án phim hỗ trợ giới trẻ”,

- <http://dantri.com.vn/van-hoa/dao-dien-bui-thac-chuyen-va-du-an-phim-ho-tro-gioi-tre-714356.htm>. Ngày truy cập 16/5/2015.
- 25 VN Express, “Giang Minh Sài tái ngộ điện ảnh”, <http://giaitri.vnexpress.net/tin-tuc/phim/sau-man-anh/giang-minh-sai-tai-ngo-dien-anh-2861001.html>. Ngày truy cập 16/5/2015.
- 26 Phim ngắn về truyền cảm hứng “Tiếng Chuông” - The Pink, được các bạn thanh niên Hội Thánh giúp đỡ trong việc dàn dựng, quay phim... <https://www.youtube.com/watch?v=IvAeDDIZjCI>
- 27 *True God - Chân Thần*, <https://www.youtube.com/watch?v=YcY1fPcZAUE>
- 28 Brazilian Football schooll, <http://brazilianfootballschooll.com/>
<http://tintuc.cdnvn.com/van-dong-vien-the-hinh-nguyen-anh-tai.html>. Ngày truy cập 16/5/2015.
- 29 Hội Thánh Tin Lành Hà Nội, <http://www.hoithanhha noi.com>; <http://oneway.vn>; Facebook của NSƯT Vũ Kim Tiền, <http://www.facebook.com/tien.vukim.3?fref=ts>
- 30 Denis Carbonnier, “Alexandre Yersin découvreur du bacille de la peste, ami du Vietnam” (Émission du Comité Protestant des Amitiés Françaises à l’Étranger diffusée sur France Culture, à 8h55, le 1er avril 2013). (<http://www.huguenots.fr/2013/10/alexandre-yersin-decouvreur-du-bacille-de-la-peste-ami-du-vietnam/> - Ngày truy cập 20/3/2015)
- 31 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 349 - 364;
http://btgcp.gov.vn/Plus.aspx/vi/News/38/0/240/0/3788/Alexandre_Yersin_Mot_trong_nhung_Nguoi_Tin_Lanh_Dau_Tien_Den_Viet_Nam_Phan_I_. Ngày truy cập 15/3/2015; Trái tim ông Năm, <https://www.youtube.com/watch?v=zIt6uT-UH9c>.
- 32 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 360.
Nguyễn Gia Nùng, “Nha Trang có một vị Bồ Tát”, *Hồn Việt*, <http://honvietquochoc.com.vn/bai-viet/4866-nha-trang-co-mot-vi-bo-tat.aspx>
- 33 Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 359.
- 34 <http://www.thanhvien.com.vn/phong-su/nguoi-han-quoc-o-viet-nam-bai-4-nhung-nguoi-tot-bung-189026.html>
- 35 Xem thêm: Nguyễn Văn Bàng (2011), *Sống bởi đức tin*, Nxb. Phương Đông, Tp. Hồ Chí Minh: 69 - 73;
<http://www.hoithanhha noi.com/tin-tuc/hoi-thanh/chuong-trinh-kham-chua-benh-cho-cong-dong-2015-dot-1>. Ngày truy cập 17/5/2015.
- 36 Tổng Liên Hội, “Kỷ niệm 60 năm thành lập Cô nhi Viện Tin Lành Nha Trang (1953 - 2013)”, <http://httlvn.org/?do=news&act=detail&id=2984>. Ngày truy cập 15/06/2015; Theo: Ban Công tác Xã hội - HTTL Hà Nội, Ủy ban Y tế Xã hội Tổng hội - HTTLVN (Miền Bắc), Hội chợ từ thiện lần thứ 19 - Hội Thánh Hàn Quốc, <https://www.youtube.com/watch?v=wy7UGTCAHtE>; “Hòa nhạc từ thiện của Hội Thánh Quốc Tế”, <http://www.hoithanhha noi.com/tin-tuc/hoi-thanh/ap-dem-thanh-nhac-mung-giang-sinh-tu-thien-quoc-te>. Ngày truy cập 17/05/2015; “Love Hanoi”, Hanoi International Fellowship, <http://www.hif.vn/impact/love-hanoi/>. Ngày truy cập 17/5/2015.

- 37 “Chia sẻ kinh nghiệm xúc tiến đầu tư hiệu quả tại Nghệ An” - Phỏng vấn ông Nguyễn Quang Huy, <http://www.doisongphapluat.com/can-biet/tai-chinh-doanh-nghiep/chia-se-kinh-nghiem-xuc-tien-dau-tu-hieu-qua-tai-nghe-an-a21593.html>. Ngày truy cập 17/5/2015; “Chiều 13/5, UBND tỉnh làm việc với Tổng công ty đầu tư phát triển FDI Việt Nam về xúc tiến đầu tư dự án nhiệt điện Quỳnh Lập 2”, <http://baonghean.vn/kinh-te/201505/tong-cong-ty-dau-tu-phat-trien-fdi-viet-nam-tim-hieu-dau-tu-du-an-nhiet-dien-quynh-lap-2-607849>. Ngày truy cập 17/5/2015.
- 38 Tập đoàn Detech, <http://www.detech.com.vn/gioi-thieu/tong-quan>. Ngày truy cập 17/5/2015.
- 39 Hân Nguyễn Nguyễn Nhã, “Chủ quyền Hoàng Sa không bao giờ thuộc về Trung Quốc”, *Quân đội nhân dân online*. <http://www.qdnd.vn/qdndsite/vi-vn/61/43/phan-tich/chu-quyen-hoang-sa-khong-bao-gio-thuoc-ve-trung-quoc/305325.html>. Ngày truy cập 13/3/2015. Hoàng Xuân Hãn, “Quần đảo Hoàng Sa”, *Tập san Sử Địa*, số 29: 7 - 18; “Le mémoire sur la Cochinchine par J. B. Chaigneau”, *Bulletin des Amis du Vieux Hué*, N°. 2, 1923: 257; Đặng Ngọc Phúc (2011), sdd: 346. Nội dung bài quốc ca “Đặng Đàn Cung” đời Gia Long: “Kìa, núi vàng bể bạc, Có sách trời định phận. Một dòng ta gầy non sông vững chắc, Đã ba ngàn mấy trăm năm. Bắc Nam cùng một nhà, Con Hồng cháu Lạc vẫn minh đào tạo. Mầu gấm hoa càng sẵn, Cỏ yêu nhau, với nhau một niềm: Nguyễn nhà Việt Nam muôn đời thịnh trị. Kìa, núi vàng bể bạc, Có sách trời định phận. Một dòng ta gầy non sông vững đơm. Rạng về dòng giống Tiên Long. Ấy công gầy dựng. Từ xưa đã khó nhọc, nhờ công dày nặng. Lòng trung quân đã sẵn, Cỏ yêu nhau, với nhau một niềm: Nguyễn nhà Việt Nam muôn đời thịnh trị” - theo cuốn *Hymnes et Pavillon d'Indochine*; Xem thêm: “Xem Đặng Đàn Cung với nhạc cụ dân tộc”, <https://www.youtube.com/watch?v=KtexMcp-XvY>
- 40 Dr. Gutzlaff (1849), “Geography of the Cochinchinese Empire”, *Journal of the Royal Geographical Society of London*, Vol. 19: 85 - 143, Published by: Wiley on behalf of the Royal Geographical Society (with the Institute of British Geographers). Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/1798088>. Page Count: 59, http://www.jstor.org/stable/1798088?seq=1#page_scan_tab_contents - Ngày truy cập 14/3/2015; Hân Nguyễn Nguyễn Nhã, “Chủ quyền Hoàng Sa không bao giờ thuộc về Trung Quốc”, *Quân đội nhân dân online*, <http://www.qdnd.vn/qdndsite/vi-vn/61/43/phan-tich/chu-quyen-hoang-sa-khong-bao-gio-thuoc-ve-trung-quoc/305325.html>. Ngày truy cập 13/3/2015. Hoàng Xuân Hãn, “Quần đảo Hoàng Sa”, *Tập san Sử Địa*, số 29: 7 - 18.
- 41 Cadman, Grace Hazenberg (1920), *Pen Pictures of Annam and its People*, New York: Christian Alliance Publishing, <http://seasiavisions.library.cornell.edu/catalog/sea:029/>. Ngày truy cập 18/5/2015; “Tranh bút sắt quý hiếm về Đông Dương”, <http://kienthuc.net.vn/phong-thuy/loat-tranh-but-sat-quy-hiem-ve-dong-duong-nam-1920-296731.html?p=1>. Ngày truy cập 18/5/2015.
- 42 “Chung sức, chung lòng dựng xây đất nước”, *Xây dựng Đảng*, <http://www.xaydungdang.org.vn/Home/Dan-voi-dang/2014/7101/Chung-suc-chung-long-dung-xay-dat-nuoc.aspx>

- 43 Ủy ban Văn hóa Giáo dục (Tổng Liên Hội - HTTLVN Miền Nam) (2011), *Tuyển tập tiểu sử người phục vụ Chúa*, Nxb. Phương Đông, Sài Gòn: 38; “Các mục sư tại Hà Nội và những nhà cách mạng”, <http://www.thuvientinlanh.org/cac-muc-su-tai-ha-noi-va-nhung-nha-cach-mang/>. Ngày truy cập 18/5/2015.
- 44 Báo *Hà Nội Mới*, số 9885, ngày 11/8/1996, trang nhất; *Hồi ức của Nhà văn Bùi Bình Thi*, tài liệu Hội Thánh Tin Lành Hà Nội.
- 45 Trung tâm Ân Điển, “Giải cứu ma túy cho mọi người”, <http://andienchomoinguoai.net/>; “Thầy Nam Quốc Trung chia sẻ tại Hội trường Công an Thành phố Hà Nội”; <https://www.youtube.com/watch?v=XL7hejF2OVM>; “Đường hoàn lương của “công tử” Hà thành”, VN Express; <http://doisong.vnexpress.net/tin-tuc/nhip-song/duong-hoan-luong-cua-cong-tu-ha-thanh-2420537.html>. Ngày truy cập 18/5/2015. Xem chi tiết: Đường về của “Công tử Hà thành”, lời chứng Mục sư Nguyễn Thế Trung, <https://www.youtube.com/watch?v=-56Upygwr2Q>
- 46 Nhóm Sức Mới, HTTL Hà Nội <http://www.hoithanhha noi.com/diem-nhom/nhom-suc-moi>
- 47 Milfred Minatrea (2004), *Shaped By God's Heart: The Passion and Practices of Missional Churches*, San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- 48 “Phúc Âm và sự biến đổi đời sống văn hóa của các tín đồ Tin Lành tại Việt Nam”, http://vibiwebsite.com/VIBI_WV/?p=1115. Ngày truy cập 18/05/2015.
- 49 Lê Tiến Dũng (2011), *Văn hóa cội nguồn sức mạnh Việt Nam*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội: 74; “Hội Thánh Hà Nội nóng cháy trong sự kiêng ăn cầu nguyện đặc biệt cho đất nước”, <http://www.hoithanhha noi.com/tin-tuc>. Ngày truy cập 18/5/2015; “Trái tim cầu nguyện”, <http://www.hoithanhha noi.com/tin-tuc>. Ngày truy cập 18/5/2015; Cầu nguyện cho đất nước diễn ra liên tục từ thứ 3 - thứ 7 hằng tuần, <http://www.hoithanhha noi.com/muc-vu/cau-nguyen/loi-dung-cau-nguyen-co-dinh>. Ngày truy cập 18/5/2015.
- 50 Nguyễn Trọng Bình, “Điều ảnh hưởng lớn tới “Hiếu Đạo” ở Việt Nam?” http://vibiwebsite.com/VIBI_WV/?p=1103. Ngày 19/5/2015.
- 51 Đặng Ngọc Phúc (2011), sđd: 178 - 189; 192 - 195.
- 52 Nguyễn Trọng Bình, “Cơ Đốc nhân với tín ngưỡng thờ cúng ông bà tổ tiên, VIBI, http://vibiwebsite.com/VIBI_WV/?p=1064. Ngày truy cập 19/5/2015; Nguyễn Trọng Bình, “Điều nhà hướng lớn tới “Hiếu Đạo” ở Việt Nam?” http://vibiwebsite.com/VIBI_WV/?p=1103. Ngày truy cập 19/5/2015.
- 53 Nguyễn Hồng Dương, *Tôn giáo trong văn hóa Việt Nam*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội: 260 - 265; Lê Văn Thiện (2010), *Phúc Âm và văn hóa*, Nxb. Tôn Giáo, Hà Nội: 77.
- 54 Xem thêm: Phan Văn Hoàng. “Thư của Nguyễn Ái Quốc gửi một mục sư Pháp”, *Tạp chí điện tử Hồn Việt*, <http://honvietquochoc.com.vn/bai-viet/4073-mot-tu-lieu-lich-su-moi-duoc-phat-hien-thu-cua-nguyen-ai-quoc-gui-mot-muc-su-phap.aspx>. Ngày truy cập 16/3/2015.
- 55 Nguyễn Lân Dũng, “Bác Hồ và đời sống Tâm Linh”, <http://tutuonghochiminh.vn/cm/vn/bac-ho-va-doi-song-tam-linh.d-728.aspx>. Ngày truy cập 08/01/2015.

Abstract**AN OVERVIEW OF THE CONTRIBUTION
OF PROTESTANTISM IN VIETNAM**

Using the Statistical Analysis Method, the authors clarify the precious contribution of Protestants in many fields such as literature, media, culture, sport, etc... Besides, the author provided more information of the Protestant in Vietnam on medicine, charity, and in defence of the Vietnam fatherland. Through the survey document, the authors affirmed that the Vietnamese Protestant community continues their moral lifestyle with specific activities to help society and the nation.

Keywords: Contribution, Protestantism, value, Vietnam.